

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА РАДА
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КРЕМЕНЕЦЬКА ОБЛАСНА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ім. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Затверджую
Голова приймальної комісії
А. М. Ломакович
проф. А. М. Ломакович
«12» травня 2022 р.

ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ
(УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА, ІСТОРІЯ З МЕТОДИКАМИ
НАВЧАННЯ)

ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА
(УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА)

ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
СЕРЕДНЯ ОСВІТА (УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА, ІСТОРІЯ)
для вступників

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
на основі ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня) бакалавра, спеціаліста, магістра
(денна, заочна форми навчання)

Схвалено
на засіданні кафедри
української мови і літератури
та методик їх навчання
Протокол № 11
від 27 квітня 2022 р.
Завідувач кафедри

Р. О. Дубровський
Р. О. Дубровський

Схвалено
на засіданні кафедри
історії та методики навчання
Протокол № 17
від 27 квітня 2022 р.
Завідувач кафедри

І. Б. Скакальська
І. Б. Скакальська

Кременець – 2022

Програма фахового іспиту зі спеціальності 014 «Середня освіта (Українська мова і література, історія)» на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» на основі ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, спеціаліста, магістра) / укл. : Р. О. Дубровський, І. Б. Скакальська, В. Д. Собчук, О. В. Васишин та ін. Кременець : КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2022. 37 с.

Упорядники:

Дубровський Р. О., к. філол. н., доцент, завідувач кафедри української мови і літератури та методик їх навчання;

Скакальська І. Б., д. істор. н., професор, завідувач кафедри історії та методики навчання;

Собчук В. Д., к. іст. н., доцент, доцент кафедри історії та методики навчання;

Васишин О. В., к. філол. н., доцент, доцент кафедри української мови і літератури та методик їх навчання;

Воляннюк І. О., к. філол. н., доцент, доцент кафедри української мови і літератури та методик їх навчання;

Комінярська І. М., к. філол. н., доцент, доцент кафедри української мови і літератури та методик їх навчання.

Пояснювальна записка

Програма фахового іспиту з української мови та літератури з методиками їх навчання, історії України з методикою навчання для вступників другого (магістерського) рівня вищої освіти охоплює базову інформацію, яку дають основні сучасні філологічні та історичні науки, а також методики їх навчання.

На вступному екзамені здійснюється перевірка відповідності набутого рівня знань державним стандартам із сучасної української мови, історії української літератури, методики навчання української мови, методики навчання української літератури, історії України, теорії і методики навчання історії. Іспит має високий ступінь узагальнення поставлених питань, широко охоплює мовознавчі, літературознавчі, історичні та методичні проблеми у поєднанні з конкретними знаннями чинників наукового та практичного значення в межах впрограми ЗВО з окремих філологічних та історичних дисциплін.

На вступному екзамені абітурієнт повинен виявити розуміння основних закономірностей мовознавчих, літературознавчих та історичних процесів, розкрити їх практичне значення; показати рівень знань, довести своє вміння орієнтуватись у фактичному матеріалі, результатах фундаментальних наукових досліджень, знати основні джерела і володіти методикою опанування новими знаннями. Програма зорієнтована на з'ясування науково-теоретичного рівня підготовки з філологічних, історичних та методичних дисциплін протягом чотирьох років навчання.

Структура вступного усного випробування

Фаховий іспит до магістратури передбачає відповідь на чотири питання: із сучасної української літературної мови, історії української літератури, історії України та однієї з методик (методики навчання української мови, методики навчання літератури, методики навчання історії). Екзаменаційні білети складені відповідно до програми фахового іспиту. У програму включені розділи відповідних дисциплін. Необхідно встановити, як глибоко майбутні вчителі усвідомлюють структуру, зміст та основну мету педагогічної освіти, виявляють розуміння теоретичного матеріалу з базових дисциплін та готовність реалізації його у практичній діяльності. На екзамені необхідно продемонструвати вміння мислити творчо і самостійно.

Форма проведення екзамену: усна.

Система оцінювання

Кожне із чотирьох питань оцінюється за відповідними критеріями від 0 до 200 балів. Максимальна кількість можливих балів за кожне питання – 200. загальна оцінка за іспит визначається як середнє арифметичне усіх питань.

0 – 99 балів – абітурієнт не може дати відповіді на питання або має початковий рівень знань, не робить власних висновків та узагальнень;

100 – 124 бали – абітурієнт має фрагментарні знання, здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання;

125 – 135 балів – абітурієнт описує явища, процеси без пояснень їх причин; частково здатен відтворити їх послідовність, але слабо орієнтується в поняттях;

136 – 146 балів – абітурієнт здатен відтворити більшу частину необхідного навчального матеріалу; формулює поняття, наводить приклади, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами;

147 – 157 балів – абітурієнт правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, необхідний для повної відповіді на відповідне питання; розуміє основоположні теорії та факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє застосовувати засвоєний матеріал при відповідях на стандартні питання;

158 – 168 балів – знання абітурієнта є достатньо повними; він вільно застосовує вивчений матеріал, логічно описує певні явища з точки зору їх смислового взаємозв'язку; відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими фрагментарними неточностями;

169 – 179 балів – абітурієнт володіє глибокими та міцними знаннями, здатен використовувати їх при відповідях на нестандартні запитання; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї, у тому числі покликаючись на додаткові джерела та матеріали;

180 – 190 балів – абітурієнт здатний точно і правильно дати відповідь на питання вирішувати творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну щодо власної;

191 – 200 балів – абітурієнт дає ґрунтовні й мотивовані відповіді на питання, самостійно визначає проблемні питання і перспективи, демонструє вміння, самостійно здобувати та використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; логічно і творчо викладає матеріал у будь-якій формі; вільно висловлює перспективи у відповідній сфері досліджень.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

Сучасна українська літературна мова

Мова – явище суспільне. Сучасна українська літературна мова

Мова як явище суспільне. Мова та мовлення. Мова та мислення. Українська мова – національна мова українського народу. Діалекти української мови. Українська літературна мова, умови її функціонування. Писемна й усна форми української літературної мови, їх стилеві різновиди.

Фонетика. Звуковий склад української мови. Чергування фонем. Орфоепія, орфоепічні норми

Фонетика і фонологія. Предмет і завдання фонетики. Аспекти вивчення мовних звуків. Склад і класифікація голосних звуків. Склад і класифікація приголосних звуків. Позиційні зміни звуків у потоці мовлення. Палаталізація приголосних звуків. Асиміляція приголосних. Дисиміляція приголосних. Спрощення в групах приголосних. Подовження приголосних.

Поняття про чергування, його різновиди. Чергування в українській літературній мові. Найдавніші чергування голосних фонем. Історичні чергування приголосних фонем. Інші типи чергувань. Склад як частина фразового такту. Закономірності виділення складів в українській мові. Орфоепічні норми.

Графіка й орфографія

Графіка сучасної української мови. Звуки і букви української мови. Співвідношення між буквами українського алфавіту та звуками української мови. Орфографія. Принципи українського правопису. Основні орфограми українського правопису: позначення м'якості приголосних звуків на письмі; вживання м'якого знака; апостроф; вимова і правопис префіксів; префікси *-не-*, *-ні-* / частки *не*, *ні*; правопис суфіксів; подвоєння букв на позначення збігу однакових приголосних на межі частин слова та подовжених м'яких приголосних звуків; велика буква на синтаксичній основі; велика буква на семантичній основі; складні слова; вимова і правопис слів іншомовного походження; правила переносу слів.

Лексикологія

Лексикологія як розділ мовознавства. Слово як мовна одиниця. Лексичне значення слова; типи переносних значень. Омоніми. Пароніми. Синоніми. Евфемізми. Антоніми.

Склад української лексики, її походження та сфера використання. Формування української лексики. Запозичена лексика. Склад лексики сучасної української літературної мови з погляду стилістичного вживання її. Активна й пасивна лексика.

Фразеологія. Лексикографія

Фразеологія як розділ мовознавства. Поняття про фразеологічну одиницю. Класифікація фразеологізмів. Зміни у формі фразеологізмів. Джерела української фразеології. Лексикографія. Поняття про лексикографію. Типи словників.

Морфеміка

Морфеміка як рівень мовної системи та як розділ мовознавства. Зв'язок морфеміки з іншими розділами лінгвістики. Морфема як знакова одиниця мови. Поняття про морф і морфему. Аломорфи та варіанти морфем. Класифікація морфем у сучасній українській літературній мові: за роллю в слові, за функцією, за місцем у структурі слова, за ознакою питомою/запозичена. Поняття

про матеріально виражені та нульові, регулярні й нерегулярні, продуктивні й непродуктивні афікси.

Особливості префіксів і суфіксів як основних словотвірних морфем української мови, їхнє походження. Суфікси, їхня роль у мові. Префікси, їхня роль у мові. Походження префіксів.

Поняття про основу слова. Історичні зміни в морфеміці. Основа слова. Основи похідні й непохідні, вільні та зв'язані. Історичні зміни в морфемній структурі слова: опрощення, перерозклад, ускладнення. Морфемні словники.

Словотвір

Словотворення і словотвір (деривація і дериватологія). Специфіка словотвірної похідності в сучасній українській літературній мові. Словотвір як особлива підсистема мови та як розділ мовознавства. Два аспекти словотвору: діахронічний і синхронічний. Критерії розмежування словотворення, словозміни та формотворення. Словотвірні ресурси сучасної української мови.

Похідне слово як одиниця словотвору. Ознаки похідного слова. Твірна і похідна основи, формально-значеннєві відношення між ними. Словотвірний формант.

Основні комплексні словотвірні одиниці сучасної української літературної мови. Словотвірна категорія як узагальнена семантико-словотвірна сутність. Типологія словотвірних категорій сучасної української літературної мови. Питання про словотвірний тип у сучасному мовознавстві. Класифікація основних словотвірних типів. Словотвірне значення та словотвірна модель. Словотвірні ланцюжки (ряди) як вираження структурно-семантичних відношень у сфері похідних слів. Словотвірна парадигма, її відмінність від морфологічної парадигми. Словотвірне гніздо як комплексна, найскладніша одиниця словотвору.

Способи словотворення в сучасній українській літературній мові. Словотвірні ознаки основних частин мови. Словотвірні ознаки іменників. Основні способи словотворення прикметників. Дериваційний потенціал дієслів. Способи творення прислівників. Дериваційні ознаки займенників.

Граматики. Морфологія

Предмет і завдання граматики. Розділи граматики. Основні граматичні поняття: граматичне значення, граматична форма, граматична категорія. Відмінність граматичного значення від лексичного. Способи й засоби вираження граматичних значень слів в українській мові.

Частини мови і принципи їх класифікації. Морфологія як розділ граматики, її предмет і завдання. Поняття частин мови. Принципи класифікації слів за частинами мови. Повнозначні й службові частини мови. Проблема поділу слів на частини мови в сучасному мовознавстві.

Морфологія: іменні частини мови

Іменник як частина мови. Лексико-граматичні розряди іменників: власні / загальні, істот / неістот, конкретні / абстрактні, іменники збірні, одиничні, предметні і речовинні. Граматичні

категорії іменників. Морфологічна категорія роду іменників. Семантичний і формально-граматичний принципи розподілу іменників за родами. Класифікація іменників за родами. Рід аббревіатур. Рід незмінюваних іменників. Категорія числа іменників. Категорія відмінка іменників. Парадигми відмінювання іменників.

Прикметник як частина мови. Загальна характеристика прикметника. Граматичні категорії прикметника. Лексико-граматичні розряди прикметників. Якісні, відносні, присвійні прикметники. Проміжні розряди прикметників. Ступені порівняння якісних прикметників.

Числівник як частина мови. Значення числівника і його граматичні ознаки. Функціональні і структурні типи числівників. Відмінювання числівників. Зв'язок числівників з іменниками.

Займенник як частина мови. Загальна характеристика займенника. Поділ займенників на розряди за значенням і функціональним співвідношенням з іншими частинами мови. Словозміна займенників.

Морфологія: дієслово; незмінювані частини мови.

Дієслово як частина мови. Система дієслівних форм у сучасній українській літературній мові: інфінітив, особові форми, дієприкметник, дієприслівник, безособові дієслівні форми на -но, -то. Характеристика інфінітива. Дві основи дієслова.

Дієслівні категорії виду, перехідності / неперехідності, стану. Категорії дієслівного способу і часу. Уживання однієї способової дієслівної форми в значенні іншої. Абсолютне й переносне вживання часових форм дієслова.

Словозмінні категорії дієслова. Дієвідмінювання. Дієслівні категорії особи, числа і роду. Дієслова з неповною особовою парадигмою. Безособові дієслова. Поділ дієслів на дієвідміни. Дієвідмінювання.

Дієприкметник, дієприслівник як форми дієслова. Безособові дієслівні форми на -но, -то. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.

Прислівник як частина мови. Розряди прислівників за значенням. Ступені порівняння прислівників. Структура прислівникових основ. Правопис прислівників. Питання про слова категорії стану й модальні слова.

Службові частини мови. Поняття про службові частини мови, критерії їх виділення й класифікації. Прийменник як частина мови. Структурні і функціональні розряди прийменників. Особливості вживання й правопису прийменників. Складні випадки перекладу російських прийменникових конструкцій українською мовою.

Сполучник. Загальна характеристика сполучника. Принципи класифікації. Функціональні і структурні розряди сурядних і підрядних сполучників. Семантичні й асемантичні сполучники. Сполучні слова.

Частка. Вигук. Загальна характеристика частки як частини мови. Функціонально-комунікативні розряди часток: словотворчі, формотворчі, фразові частки. Статус вигуків і звуконаслідувань. Функціональні розряди вигуків.

Граматика. Синтаксис. Словосполучення як синтаксична одиниця

Синтаксис як розділ граматики. Предмет і завдання синтаксису. Словосполучення як синтаксична одиниця. Підрядні та сурядні словосполучення. Типи словосполучень за морфологічним вираженням головного слова. Семантико-синтаксичні відношення слів у словосполученнях. Типи синтаксичного зв'язку слів у словосполученнях.

Синтаксис простого речення

Речення як основна синтаксична одиниця. Класифікаційні схеми речення. Зовнішньосинтаксична структура речення. Типи речень за метою висловлювання. Окличні речення як вираження емоційного стану мовця.

Типи речень за наявністю головних членів. Двоскладні речення. Головні члени двоскладного речення: типи підметів, способи їх вираження; типи присудків, способи їх вираження; розділові знаки між підметом і присудком; узгодження підмета з присудком.

Другорядні члени речення. Додаток, його різновиди. Означення узгоджені, неузгоджені, способи їх вираження. Прикладка як різновид означень. Обставина. Типи обставин за значенням і способом їх вираження.

Односкладні речення в сучасній українській мові, їх стилістична роль. Типи односкладних речень. Неповні та еліптичні речення. Нечленовані речення. Вокативні речення.

Поняття про просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами. Речення з відокремленими членами. Речення, ускладнені вставними словами та вставленими конструкціями.

Синтаксис складного речення

Складне речення як синтаксична одиниця. Засоби поєднання частин складного речення. Основні типи складних речень. Складносурядне речення. Засоби поєднання частин складносурядних речень. Класифікація складносурядних речень. Розділові знаки у складносурядних реченнях.

Складнопідрядне речення. Принципи класифікації складнопідрядних речень. Структурно-семантичні типи складнопідрядних речень.

Безсполучникові складні речення. Проблема статусу складних безсполучникових речень. Складні елементарні безсполучникові речення, їх різновиди. Розділові знаки у безсполучникових складних реченнях.

Складні синтаксичні конструкції, їх різновиди: складні безсполучникові речення з однотипними і різнотипними частинами; безсполучникові багатокomпонентні речення;

складносурядні та складнопідрядні багатокomпонентні речення; складні багатокomпонентні речення з різними типами зв'язку. Поняття про період.

**Список рекомендованої літератури для підготовки
до складання фахового іспиту**

1. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова: навчальний посібник. Київ, 2011.
1. Шкуратяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова. Модульний курс. Київ, 2007.
2. Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова. Київ, 1994.
3. Ющук І.П. Українська мова. К., 2004.
4. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис: навч. посібн. для студентів філологічних спеціальностей. Київ, 2005.
5. Волянчук І. Граматика сучасної української літературної мови. Синтаксис. Кременець, 2014.
6. Сучасна українська мова. Синтаксис / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ, 2013.
7. Сучасний фразеологічний словник української мови / за ред. А. П. Яреценка. Харків, 2009.
8. Сучасний словник іншомовних слів / укл. Л.І. Нечволод. Харків, 2009.
9. Орфографічний словник / укл.: Головащук С. І., Пешак М. М., Русанівський В. М., Тараненко О. О. Київ, 1994.
10. Деркач П. М. Короткий словник синонімів української мови. Львів – Краків – Париж, 1993.
11. Полюга Л. М. Словник антонімів. Київ, 1987.
12. Демська О., Кульчицький І. Словник омонімів української мови. Львів, 1996.
13. Городенська К. Граматичний словник української мови: сполучники. Київ – Херсон, 2007.
14. Біляєв О. М., Симоненкова Л. М., Скуратівський Л. В., Шелехова Г. Т. Українська мова : підручник для 10-11 класів. Київ : Освіта, 2004.
15. Пентиліук М. І. Українська мова 11 клас. Київ : Освіта, 2011. 210 с.
16. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я., Тихоша В. І. Українська мова: підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою: академ. рівень, профіл. рівень. Київ : Освіта, 2011.
17. Зубков М. Г. Українська мова : універсальний довідник. 6-те вид., доп. Харків: ВД «ШКОЛА», 2009.
18. Терещенко В. М. Українська мова та література: навчально-практичний довідник. Харків : Торсінг плюс, 2012.
19. Загоруйко О. Я. Великий універсальний словник української мови. Харків : Торсінг плюс, 2010.

Орієнтовний перелік питань із сучасної української української мови

1. Українська мова – національна мова українського народу. Розмежування понять «державна» і «національна» мова.
2. Фонетика і фонологія. Предмет і завдання розділів.
3. Поняття орфоєпії. Орфоєпія і культура усного мовлення.
4. Орфографія. З історії української орфографії. Принципи орфографії.
5. Предмет лексикології, її розділи. Слово і його лексичне значення.
6. Поняття про фразеологію. Джерела фразеології. Класифікація фразеологізмів.
7. Поняття про лексикографію. З історії лексикографії. Типи словників.
8. Поняття про словотвір. Словотворення як джерело збагачення лексики.
9. Система частин мови в українській мові. Принципи виділення частин мови.
10. Лексичне значення і граматичні ознаки іменника.
11. Значення і граматичні ознаки прикметників.
12. Дієслово та дієслівні форми. Значення і граматичні ознаки.
13. Службові слова в системі сучасної української літературної мови.
14. Поняття про синтаксис української мови. Словосполучення і речення.
15. Синтаксис простого речення. Синтаксис ускладненого речення.
16. Синтаксис складного речення.
17. Багатокomпонентні складні речення.
18. Способи передачі чужої мови.
19. Пунктуація. Синтаксична основа пунктуації.
20. Класифікація стилів сучасної української літературної мови та їх характеристика.

Історія української літератури

Література як вид мистецтва. Художня специфіка літератури (література як мистецтво слова, об'єкт зображення в літературі, критерії художності, функції літератури). Література та інші види мистецтва (література і живопис, література і музика, література і театр, література і кіно). Художній образ у літературі (образ як художнє узагальнення, образи-персонажі, поетичні образи, домисел і вимисел у структурі образу, традиційні образи і стереотипи, система художніх образів).

Зміст і форма літературного твору. Тема і мотив літературного твору. Фабула і сюжет твору, способи побудови сюжету. Композиція літературного твору. Хронотоп як сюжетотворчий чинник художнього твору.

Літературні роди і жанри. Сутність і генеза літературних родів. Міжродові форми. Літературні жанри.

Художня мова літератури. Розмовна, літературна і художня мова. Лексика художньої мови. Переносне значення слова. Художня стилістика і звукова організація мови. Основи віршування

Оригінальна література Київської Русі. Особливості стилю письменства кінця X-серед.XIII ст. Функціональний принцип утвердження жанрів. Література праукраїнського періоду. „Велесова книга” та „Послання оріїв хозарам”, їх доля, естетичне значення, спроба національної ідентифікації.

Жанрова своєрідність ораторсько-проповідницької прози. Жанрова своєрідність, провідні ораторські жанри XI-XIII ст., їх залежність від обрядового контексту та візантійських традицій. „Повчання дітям” Володимира Мономаха як взірець дидактичного красномовства. „Слово про закон і благодать” Іларіона Київського. Структура твору та ідейне спрямування. Творча спадщина Кирила Турівського як вищий здобуток вітчизняного урочистого красномовства. „Моління” („Благання”) Данила Заточника. Особливості поезики та композиції.

Літературний процес на Україні епохи Ренесансу (друга половина XV - XVI ст.). Історичні умови розвитку культури. Зміна характеру взаємодії з іншими культурами. Українська латиномовна та польськомовна поезія як ренесансне явище культури України. Жанрова та стильова своєрідність української латиномовної та польськомовної поезії. Найвидатніші представники.

Українське віршування кінця XVI - першої половини XVIIст. Традиції. Жанри. Виникнення українського віршування. Перші спроби висвітлення теорії віршування в граматиках Лаврентія Зизанія і Мелетія Смотрицького, поетиці 1637 р. Геральдична поезія. Творчість Герасима Смотрицького і Андрія Римші. Моралізаторські вірші. Збірник Кирила Транквіліона-Ставровецького „Перло многоценное”. Сильові особливості. Епіграми, емблеми, символи та ієрогліфи. Панегіричні вірші. Ідейний зміст і стиль.

Художня творчість Г. Сковороди: випробування часом. Література перших десятиріч XIX ст. Вступ. Література перших десятиріч XIX століття. Філософські й ідейно-естетичні основи системи художніх напрямів і течій української літератури XIX століття. Бурлескні вірші і комедія в Україні

Творчість І. Котляревського. Життєвий шлях І. Котляревського. І. Котляревський – зачинатель української мови та нової української літератури. Художні особливості поеми «Енеїда». Новаторство драматичних творів «Наталка Полтавка» і «Москаль-чарівник» І. Котляревського.

Творчість П. Гулака-Артемівського. Віхи життя П. Гулака-Артемівського. «Пан та Собака» – перший твір нової української літератури антикріпосницького спрямування. Байки П. Гулака-Артемівського. Балади «Твардовський», «Рибалка» як перші суто романтичні твори.

Творчість Г. Квітки-Основ'яненка. Перший класик нової української прози. Життя і культурно-громадська діяльність. Становлення Г. Квітки-Основ'яненка як драматурга. Українська п'єса (опера) «Сватання на Гончарівці». Перша класична повість нової української літератури «Маруся». Проблематика соціально-побутової повісті «Козир-дівка».

Творчість Є. Гребінки. Жанрово-стильова різноманітність творчості Є.Гребінки. Байкарська спадщина Є. Гребінки. Новаторство змісту і форми. Є. Гребінка як лірик та романіст.

Творчість Л. Боровиковського. Творчість В. Забіли та А. Метлинського.

Творчість О. Кониського. Життєвий шлях О.Кониського. О.Кониський – письменник. Літературно-критична та наукова діяльність О.Кониського. Внесок О.Кониського у громадську справу.

Творчість М. Максимовича та П. Білецького-Носенка. Баладна творчість. Байки П. Білецького-Носенка

Творчість М. Костомарова. Біографія письменника. Поетична творчість. М. Костомаров–зачинатель української історичної драматургії. Найраніші українські трагедії «Сава Чалий» і «Переяславська ніч». Художня проза М. Костомарова.

Літературне відродження на західноукраїнських землях. Загальний аналіз літератури на західноукраїнських землях у I пол. XIX ст. Внесок Михайла Поп-Лучка у розвиток просвіти на Західній Україні. Етнографічні студії Зоріана Доленги-Ходаковського. Діяльність гуртка «Руська трійця».

Літературний процес 40–60 років XIX століття. Літературний процес 40–60 років XIX століття. Діяльність Кирило-Мефодієвського братства. Громадівський рух на Україні.

Творчість Тараса Шевченка. Ранній період. Творчість 1843-1847 років. Соціально-побутові поеми, творчість 1857-1861 років. Формування Тараса Шевченка як поета. Вірші-посвяти. Ранні балади. «Кобзар» 1840 року. Риси сентименталізму в ранній творчості Тараса Шевченка. Поема «Катерина». Рання історична поезія. «Тарасова ніч». «Гамалія». Поема «Гайдамаки». Звільнення Тараса Шевченка із заслання. Поеми «Неофіти», «Юродивий». «Я не нездужаю, нівроку...». Вірші «І Архімед, і Галілей...», «Ісаія. Глава 35». Тарас Шевченко як митець у рецепції Богдана Лепкого.

Українознавство 70-90-х років XIX століття в контексті національно-визвольного значення. Суспільно-політичний і загальнокультурний процес 70-90 рр. Реалізм у світовій та українській літературі. Розвиток української поезії. Розвиток української прози в 70-90-х років. Тематика художніх творів.

Життя і творчість І. Нечуя-Левицького. Загальна характеристика творчості письменника. Рання творчість І. Нечуя-Левицького. Повість «Причепа». Творчість 70-х років. Повість «Микола Джеря». Художнє новаторство прози І. Нечуя-Левицького.

Життя і творчість М. Старицького. Поетична творчість письменника. Переклади М. Старицького. Драматичні твори М. Старицького.

Життя і творчість Панаса Мирного. Загальна характеристика творчості письменника. Роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»: особливості змісту і композиції. Художні особливості роману «Повія».

Життя і творчість Б. Грінченка. Біографічні відомості. Поетична творчість. Особливості малої прози письменника. Б. Грінченко як повістяр.

Творчість І. Я. Франка. Поезія. Особливості поетичної творчості письменника. Художні особливості збірок «Баляди і розкази», «З вершин і низин». Ідейно-художнє багатство збірки «Зів'яле листя» І.Франка. Змістово-композиційна специфіка збірки. Народнопоетичні джерела збірки «Зів'яле листя». Жанрові особливості ранніх поем Івана Франка. Мотиви європейського романтизму у філософських поемах «Смерть Каїна», «Похорон», «Мойсей». Загальна характеристика прози письменника. Періодизація прозової творчості Івана Франка. «Перехрексні стежки». «Сойчине крило». Твори з життя І.Франка. Драматичні твори І.Франка. «Украдене щастя». Переклади Івана Франка.

Поети в персоналіях. Творчість Я. Щоголева. Творчість В. Мови (Лиманського). Творчість Івана Манжури. Творчість Павла Грабовського. Художній світ Трохима Зінковського. Творчість Володимира Самійленка.

Творчість Михайла Коцюбинського.

Творчість Лесі Українки.

Творчість Володимира Самійленка.

Творчість Олександра Олеся.

Творчість Ольги Кобилянської.

Творчість Осипа Маковея.

Творчість письменників «покутської трійці».

Творчість Володимира Винниченка.

Творчість Архипа Тесленка.

Початок ХХ ст. загальні тенденції художнього розвитку.

Літературно-мистецьке життя: 10-30 роки.

Художній процес: 20-30 роки. Історичні умови. Напрями і течії. Культурна полеміка.

Поезія. Богдан Лепкий. Петро Карманський. Василь Пачовський. Михайло Яцків.

Творчість Павла Тичини. Творчість Григорія Чупринки, Миколи Філянського. Творчість Максима Рильського.

Українська сучасна (новітня) література. «Розстріляне відродження». Микола Хвильовий (1895-1933). Українська сучасна (новітня) література. «Розстріляне відродження». Творчість Миколи Хвильового. Участь у літературній дискусії 1925-28 рр. Художні особливості новел «Я (романтика)», «Мати», «Кіт у чоботях».

Неореалізм. Валер'ян Підмогильний (1901-1937). Неореалізм у світовій літературі. Особливості неореалізму в українській літературі. Творчість Валер'яна Підмогильного. «Місто» – перший урбаністичний роман в українській літературі. Естетика «босяцтва» в оповіданні «Іван Босий».

Микола Куліш (1892-1937). «Соціалістичний реалізм». «Соціалістичний реалізм» як напрям і метод в радянській літературі. Творчість Миколи Куліша. Проблема українізації на сторінках драми «Мина Мазайло». Художні особливості п'єси «Патетична соната».

«Празька школа». Творчість Євгена Маланюка. Літературний процес у Західній Україні в період міжвоєнного двадцятиліття. Творчість Б. І. Антонича. Поети «Празької школи», їх доба. Творча біографія Євгена Маланюка.

Українська література періоду Другої світової війни. Творчість О. Довженка. Українська література періоду Другої світової війни. Життя і творчість О. Довженка. Художні особливості повісті «Зачарована Десна». Реалії війни в «Україні в огні». «Щоденник».

Українська література післявоєнного періоду та під час національно-визвольного руху. Українська література 1940-1950-х років. Українське шістдесятництво. Творчість Василя Симоненка (1935-1963). Творчість Дмитра Павличка. Самобутня творча постать Ліни Костенко. Василь Стус в умовах тоталітарного режиму.

Період МУРу *(1945-1948) та об'єднання «Слово». «Нью-Йоркська група». Мистецький український рух. Діяльність літературного об'єднання «Слово». Діяльність «Нью-Йоркської групи».

Письменники старшого покоління. Творчість О. Гончара. Внесок Олеся Гончара у процес відродження та розвитку української мови. Кампанія проти «Собору». Новела-пересторога «Залізний острів».

Творчість Григора Тютюнника, Валерія Шевчука та Павла Загребельного. Життєвий і творчий шлях Григора Тютюнника. Неореалізм малої прози. Григора Тютюнника. Особливості творчості Валерія Шевчука. Творчість П. Загребельного в контексті сучасного літературного процесу.

Літературний процес 70-х - 80-х рр. Загальні тенденції розвитку літератури. Розвиток поезії у 70-80-ті рр.

Творчий доробок Володимира Дрозда та Юрія Мушкетика. В. Дрозд. «Земля під копитами». Ю. Мушкетик «Віхола».

Сучасна АТОшна проза. Творчість Сергія Лойка та Євгена Положія.

Український варіант постмодернізму. Творчість Юрія Андруховича. Поняття про постмодернізм. Риси постмодернізму. Постмодерністська модель світу в українській і світовій інтерпретаціях. Творчість Ю. Андруховича. «Рекреації» Ю. Андруховича: художні особливості. «Екзотичні птахи і рослини». «Московіада».

Покоління «батьків» і межові явища у традиційній стилістиці. Творчість Марії Матіос. Неопозитивізм і неонародництво в сучасній українській прозі. Марія Матіос: між традицією і стилізацією.

Неомодернізм у сучасній українській прозі. Творчість Євгена Пашковського та Степана Процюка. Неомодерний стиль як компенсація розгромленого українського модернізму. Євген Пашковський – «це буквально вулкан».

Феміністичний дискурс сучасної української прози. Творчість Євгенії Кононенко. Особливості жіночого письма. Творчість Євгенії Кононенко.

Творчість Юрка Іздрика. Особливості прозового доробку автора. Поетична творчість Ю. Іздрика. Роман «Воццек». Поетичні збірки «Після прози», «Меланхолії», «Naked one».

Список рекомендованої літератури для підготовки до складання фахового іспиту

1. Історія української літератури. ХІХ століття. У 3 кн. Навч. посібник / за ред. М. Т. Яценка. Київ : Либідь, 1997.
2. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури : підручник / за наук. ред. О. Галича. 3-тє. вид., стереотип. Київ: Либідь, 2006. 488 с.
3. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : Академія, 2007. 752 с.
4. Харчук Р. Б. Сучасна українська проза: Постмодерний період: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2008.
5. Історія української літератури ХІХ століття: У 2 кн. Кн. 1: Підручник / за ред. акад. М. Г. Жулинського. Київ : Либідь, 2005.
6. Українська література ХІХ століття (розгорнені конспекти лекцій) / упор. Т. Гаєв. Белград, 2008. С. 3-43.
7. Історія української літератури та літературно-критичної думки першої половини ХІХ століття: Підручник / за ред. О. А. Галича. Київ : Центр навчальної літератури, 2006.
8. Наєнко М. Художня література України. Від міфів до модерної реальності. Київ : Просвіта, 2012.

9. Соловей Е. Українська філософська лірика. Київ : Юніверс, 1999.
10. Кушерець В. Завжди сучасний Тарас Шевченко в просторі і часі. Київ : Знання України, 2014. 363 с.
11. Шевченкова криниця / упор. В. Дорошенко, Т. Майданович. Київ : Криниця, 2003. 288 с.
12. Історія української літератури. Кінець XIX – початок XXI ст. У десяти томах / за ред. Ю. Коваліва Київ : Альма-матер, 2020.
13. Історія української літератури XX ст.: у 2 кн. Кн. 1: Перша половина XX ст. / за ред. В. Дончика. Київ : Либідь, 1998. 464 с.
14. Історія української літератури. XX століття : у 2 кн. Кн. 2. Ч. 2: 1960-1990-ті роки : навч. посібник / за ред. В. Г. Дончика. Київ : Либідь, 1995. 512 с.
15. Лановик З., Лановик М. Усна народна словесність. Посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів. Львів : Літопис, 2000.
16. Білоус П. В. Історія української літератури XI – XVIII ст.: навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 424 с.
17. Зеров М. Українське письменство. Київ : Основи, 2002. 1301 с.
18. Історія української літератури у 2 кн. (давня українська література) / за ред. М. Возняка. Львів : Світ, 1994. 464 с.

Орієнтовний перелік питань з історії української літератури

1. Поняття фольклору, усна народна творчість, народна словесність, народнопоетична творчість, усна народнопоетична творчість. Фольклористика як наука, її галузі. Проблеми періодизації фольклору, складність її вирішення. Основні періоди фольклору. Напрями і школи у фольклористиці.
2. Літописання.
3. Література «орнаментального стилю» (Д. Чижевський) «Слово о полку Ігоревім».
4. Давня література. Огляд знакових творів цього періоду.
5. Полемічна література, її джерела. Основні полемічні твори та їх автори. Літературний портрет І. Вишенського.
6. Творчість Г. Сковороди. Барокові ознаки «Саду божественних пісень». Перед романізація Сковороди.
7. Поняття «нова українська література». Періодизація нової української літератури.
8. Іван Петрович Котляревський – перший класик нової літератури. «Енеїда», «Наталка Полтавка».

9. Творчість «Руської трійці»: М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький («Русалка Дністрова»).
10. Українська байка 10-30-х років XIX ст. (П. Гулак-Артемівський, П. Білецький-Носенко, Л. Боровиковський, Є. Гребінка та ін.).
11. Тарас Шевченко – основоположник української літератури. Періоди творчості Тараса Шевченка. Синкретизм творчих напрямків у поезії митця.
12. Суспільно-політичні та літературно-естетичні погляди Ю. Федьковича.
13. Іван Нечуй-Левицький – «колосальне всеобіймаюче око України» (І.Франко). Аналіз багатогранної спадщини письменника.
14. Психологізація народницького реалізму у творах Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?», «Повія».
15. Драматургія Івана Карпенка-Карого «Хазяїн», «Сава Чалий».
16. Іван Франко як письменник, перекладач, учений.
17. Імпресіоністична проза Михайла Коцюбинського «Цвіт яблуні», «Fata morgana», «Intermezzo», «Тіні забутих предків».
18. Творчість Лесі Українки – видатне явище світової культури.
19. Експресіоністська модель світу Василя Стефаника.
20. Першопочатки модернізму в прозі Ольги Кобилянської («Людина», «Земля»).
21. Історична проза Пантелеймона Куліша.
22. Григорій Косинка – найвидатніший новеліст 20-х років XX ст.
23. «Празька школа» – умовна назва літературного покоління емігрантів міжвоєнного двадцятиліття. Перегук творчої позиції «празької школи» з генерацією «розстріляного відродження».
24. О. Довженко – творець поетичної кіноповісті.
25. Письменники МУРу (І. Багряний, У. Самчук, В. Барка).
26. Творчість «шістдесятників» (І. Драч, Д. Павличко, В. Симоненко, Л. Костенко, Б. Олійник, В. Стус).
27. «Неонародницька» концепція лірики Василя Симоненка, поєднання публіцистичного дискурсу з традиційною поетикою.
28. Засудження сталінщини у «Щоденнику» О. Довженка.
29. «Олесь Гончар – «світлоносна постать» (А. Погрібний).
30. Український «химерний роман». Трансформація притчевого модусу у прозі В. Шевчука.

Методика навчання української мови / Методика навчання української літератури

Методика навчання української мови як наука і фахова дисципліна. Методика викладання української мови як наука і навчальна дисципліна: предмет, об'єкт, завдання методики, зв'язок методики мови з іншими дисциплінами. Концептуальні засади навчання української мови. Концепція **Нової української школи**, її формула та цикли в структурі базової середньої освіти. Лінгвістичні основи навчання української мови. Основні аспекти навчання української мови. Комунікативне спрямування у навчанні української мови. Закономірності навчання української мови. Психологічні та дидактичні основи навчання української мови. Міжпредметні зв'язки та інтегроване навчання української мови.

Документи, які регламентують навчання української мови в закладі загальної середньої освіти (Державний стандарт загальної середньої освіти, базовий навчальний план, типова освітня програма, типовий навчальний план, Програма з української мови для 5-9 та 10-11 класів, Методичні рекомендації щодо викладання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах, календарно-тематичне планування з української мови).

Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. Характеристика ключових компетентностей та наскрізних вмінь. Мета мовно-літературної освітньої галузі. Компетентнісний потенціал мовно-літературної освітньої галузі та базові знання: ключові компетентності, уміння та ставлення.

Компетентнісний підхід до викладання української мови в школі: характеристика ключових компетенцій, наскрізних та змістових ліній програми. Підручники та посібники з української мови для 5-11 класів. Аналіз змісту підручників українська мова 5-11 класи.

Аналіз змісту програми «Українська мова» (5-9кл.), (10-11кл.). Опрацювання пояснювальної записки до календарно-тематичного планування.

Модельні навчальні програми. Структура, особливості та відмінності.

Українська мова як навчальна дисципліна в закладі загальної середньої освіти. Зміст і принципи побудови курсу в закладі загальної середньої освіти «Українська мова». Основні етапи вивчення української мови. Варіантність структури і змісту «Українська мова» в 5-9 класах і в 10-11 класах.

Поглиблений курс української мови. Факультативні та спеціальні курси української мови. Принципи побудови шкільних підручників. Аналіз шкільних підручників. Особливості навчання української мови у школах з російською мовою викладання.

Теорія і практика сучасного уроку. Наукові засади уроку української мови. Проблема уроку в сучасній лінгводидактиці. Класифікація уроків. Особливості структури уроку мови.

Технологія сучасного уроку мови. Нетрадиційні (нестандартні) уроки. Планування уроків мови та підготовка до них. Спостереження й аналіз уроку української мови в 5-9 та 10-11 класах.

Самоаналіз уроку. Створення інклюзивного середовища на уроці української мови. Алгоритм підготовки та проведення уроку української мови на засадах компетентнісного підходу.

Технологізація навчання української мови. Науково-методичні засади побудови сучасного уроку української мови. Методи і прийоми навчання української мови. Характеристика методів навчання. Програмоване навчання. Комп'ютеризоване навчання. Інтерактивні методи навчання. Системний підхід у навчанні мови. Проблемність у навчанні. Вивчення програмового матеріалу укрупнення частинами. Засоби навчання.

Технологія особистісно-зорієнтованого навчання на уроці української мови. Модель уроку особистісно-зорієнтованої технології уроку української мови. Технологія критичного мислення на уроці української мови. Модель уроку технології критичного мислення. Модель уроку в проєкції проблемної технології. Модель інтерактивної технології сучасного уроку української мови (Кучеренко, 2015).

Методика вивчення фонетики, графіки й орфоєпії. Зміст шкільного курсу вивчення фонетики та його значення. Завдання вивчення фонетики. Вивчення фонетики в умовах говірки. Методи і прийоми вивчення фонетики. Навчально-тренувальні вправи, їх конструювання. Вироблення в учнів усного мовлення, що відповідає літературній нормі. Удосконалення артикуляції звуків української мови. Тренувальні вправи з фонетики. Фонетичний розбір. Використання наочності і технічних засобів у процесі вивчення фонетики. Робота над орфоєпією в школі. Навчання орфоєпії – складова частина роботи над культурою мови учнів. Основні орфоєпічні норми української літературної мови, обов'язкові для учнів. Типові порушення орфоєпічних норм. Робота над орфоєпічними нормами, що узгоджуються і не узгоджуються з орфографією. Робота над літературним наголосом. Значення зразкової вимови вчителя. Використання технічних засобів навчання на заняттях з орфоєпії (аудіо- та відеозаписи).

Методика вивчення лексики і фразеології. Методика вивчення лексики і фразеології. Значення і завдання вивчення лексики в школі. Значення і завдання вивчення лексики в школі. Методика розкриття значення слова. Слово як одиниця мови, його ознаки. Багатозначні й однозначні слова. Пряме і переносне значення слова. Омоніми. Різниця між багатозначністю та омонімією. Позначення багатозначності та омонімії у словниках. Синоніми. Антоніми. Загальноживані, діалектні та професійні слова; запозичена лексика, застарілі слова (архаїзми та історизми), неологізми. Методи і прийоми роботи над збагаченням словника учнів. Активний і пасивний словники учнів і співвідношення між ними. Сприймання і засвоєння нових слів і нових значень слів. Пояснення незрозумілих слів. Словникова робота на уроках мови. Онлайн-словники, використання їх на уроці. Укладання словникових статей. Типові лексичні помилки в

мовленні учнів; усунення цих помилок. Тренувальні вправи з лексики; лексичний розбір, виявлення у тексті відповідних лексичних явищ та їх аналіз; самостійний підбір слів певної категорії; самостійне складання речень зі словами різних лексичних категорій; групування слів за певними ознаками. Творення антонімічних пар; аналіз текстів з професійною, діалектною та іншомовною лексикою. Матеріал для занять з лексики, вимоги до нього і методика його добору. Методи і прийоми вивчення лексикології в школі. Види навчально-тренувальних вправ, їх конструювання. Наочні посібники з лексики та фразеології.

Фразеологічні одиниці та їх ознаки. Система тренувальних вправ для засвоєння фразеології: відшукування фразеологізмів у тексті; розкриття значення фразеологізмів; добирання синонімів до фразеологізму; уведення фразеологізмів у текст тощо. Ознайомлення з найуживанішими в літературній мові фразеологізмами, прислів'ями, приказками, розкриття їх значення, походження, особливості уживання. Методи і прийоми збагачення фразеологічного запасу учнів. Використання посібників та електронних ресурсів у роботі над лексикою і фразеологією. Види вправ на засвоєння фразеологічного матеріалу. Наочні посібники з лексики і фразеології.

Методика вивчення будови слова і словотвору. Зміст шкільного курсу про будову слова і словотвір та його значення. Морфемна будова слова. Закінчення. Основа слова. Корінь, префікс, суфікс. Методи вивчення будови слова. Опрацювання визначень морфем та основи слова. Морфемний аналіз та методика його проведення. Тренувальні вправи у процесі вивчення будови слова. Методи вивчення словотвору. Способи словотворення. Словотвірний аналіз та методика його проведення. Тренувальні вправи під час вивчення словотвору. Унаочнення у процесі вивчення будови слова і словотвору. Робота зі словниками під час вивчення будови слова і словотворення. Типові помилки при поділі слова на морфеми та визначенні способу словотвору, робота над їх усуненням. Методи і прийоми вивчення будови слова в школі. Види навчально-тренувальних вправ, їх конструювання. Наочні посібники.

Основні питання вивчення граматики у школі. Граматика як предмет викладання та її місце в курсі української мови в закладі загальної середньої освіти; загальноосвітнє і виховне, теоретичне і практичне значення граматики. Основні питання вивчення граматики у школі. Місце граматики у шкільному курсі мови. Напрями методики вивчення граматики. Основні принципи роботи. Методи і прийоми опрацювання граматики в школі.

Особливості вивчення морфології. Місце і значення морфології в шкільному курсі. Роль правил при навчанні української мови. Методи і прийоми. Види вправ, їх конструювання. Вивчення частин мови в школі. Наступність і перспективність у процесі вивчення частин мови в початкових і середніх класах. Спільне у вивченні імен (іменника, прикметника, числівника, займенника), дієслів і дієслівних форм, службових частин мови та вигуку. Формування понять про

частини мови на основі лексико-граматичних значень (смислу, морфологічних і синтаксичних функцій). Вивчення системи відмінювання іменних частин мови; зв'язок цієї роботи з вивченням орфографії та розвитком мови, зокрема із засвоєнням орфоепічних норм. Шляхи подолання труднощів у вивченні відмінювання іменних частин мови і дієвідмінювання. Вивчення словотвору частин мови, зв'язок цієї роботи з вивченням правопису і розвитком мови.

Основні методи, прийоми і види роботи з морфології. Морфологічний розбір за частинами мови. Порівняння, систематизація та узагальнення. Застосування таблиць, електронних ресурсів. Утворення різних форм і нових слів. Вставляння пропущених слів у потрібній формі. Вправи на визначення родових і видових понять. Складання словосполучень і речень. Вживання слів, словосполучень, фразеологічних зворотів у зв'язному мовленні, робота над синонімами, омонімами, антонімами. Граматично-стилістичні вправи, перекази, твори. Матеріал до цих вправ. Плани і зразки уроків вивчення частин мови. Найпоширеніші помилки у морфологічному розборі, методи та прийоми їх усунення.

Методика вивчення орфографії. Зміст шкільного курсу вивчення орфографії та його значення. Завдання вивчення орфографії. Методи і прийоми вивчення орфографії. Різновиди вправ із орфографії, їх конструювання. Використання наочності і технічних засобів у процесі вивчення орфографії. Робота над орфографічними помилками. Диктанти як орфографічно-пунктуаційні вправи, їх різновиди та методика проведення. Типи диктантів. Робота над помилками. Дидактичне та виховне значення диктантів. Підготовка вчителя до проведення диктанту. Аналіз диктанту та робота над усуненням помилок. Редагування.

Особливості вивчення синтаксису. Місце і значення синтаксису в шкільному курсі. Роль правил при навчанні української мови. Методи і прийоми. Види вправ, їх конструювання. Робота над помилками. Послідовність, наступність і перспективність у вивченні синтаксису в початкових і середніх класах. Поняття про речення, інтонацію, зв'язок слів у реченні. Повторення морфології та орфографії в процесі вивчення синтаксису та пунктуації. Розвиток мовлення учнів на уроках синтаксису.

Шляхи подолання труднощів у вивченні синтаксису (способи вираження головних і другорядних членів речення; виділення та розмежування другорядних членів; членів речення і частин мови; застосування активних і пасивних зворотів; класифікація членів речення і підрядних речень; структури безсполучникових складних речень, однорідних і відокремлених членів речення та ін.).

Основні методи і прийоми вивчення синтаксису. Синтаксичний розбір простого і складного речень; побудова речень, схем, їх перебудова; добір і складання речень за поданими схемами; розгортання речень і стискання їх, спрощення, розгортання другорядних членів речення у підрядні конструкції. Використання таблиць та інших засобів унаочнення. Виразне читання

різних речень з дотриманням логічних наголосів, відповідних пауз, інтонацій. Добір однорідних членів до узагальнювального слова і навпаки – позначення родового поняття до ряду видових понять (розумові операції з видовими і родовими поняттями); різні синтаксично-стилістичні вправи на узгодження, керування, прилягання; на синонімічну заміну синтаксичних конструкцій і речень. Матеріал для вправ з різних літературних стилів і фольклорних джерел. Плани і зразки уроків із синтаксису.

Методика вивчення пунктуації. Зміст шкільного курсу пунктуації. Взаємозв'язок синтаксису та пунктуації у шкільному курсі української мови. Основні принципи, методи, прийоми та засоби навчання пунктуації. Різновиди вправ із пунктуації. Пунктуаційний розбір. Основні пунктуаційні помилки та робота над їх виправленням. Значення пунктуації та завдання її вивчення у школі. Вивчення пунктуації на основі аналізу структури речення, смислових відношень між його частинами та інтонацією. Зв'язок вивчення пунктуації із засвоєнням синтаксису, виразним читанням, розвитком мови учнів. Розставляння розділових знаків у процесі письма.

Основні методи і прийоми навчання пунктуації: пунктуаційний розбір; спостереження над інтонацією; складання схем за даними реченнями і речень за схемами; порівняння, систематизація та узагальнення; самостійний добір учнями прикладів на правило; різні пунктуаційні та пунктуаційно-стилістичні завдання: робота над текстом з пропущеними розділовими знаками, коментоване письмо, диктанти, творчі роботи, перекази тощо. Наочні посібники з пунктуації та методика їх використання.

Типи пунктуаційних помилок та їх причини. Прийоми виправлення пунктуаційних помилок, їх передбачення, робота над виправленою пунктуацією.

Облік і оцінка пунктуаційних навичок учнів.

Методика розвитку мовлення. Методична робота вчителя. Розвиток мовленнєво-комунікативних умінь і навичок. Завдання і місце уроків з розвитку мовлення у шкільному курсі української мови. Найважливіші принципи методики розвитку мовлення в школі: зв'язок уроків з розвитку мовлення з вивченням граматики, орфографії, пунктуації, засвоєнням орфоепічних норм, збагаченням лексики, фразеології, роботою з літератури; взаємозв'язок усної і писемної мови; поступове збільшення самостійності учнів у роботі з розвитку мовлення.

Переказ як вид роботи з розвитку мовлення. Підготовка вчителя та учнів до написання переказу. Методика написання навчальних і контрольних переказів. Класифікації переказів.

Методика написання творів та їх види. Класифікації шкільних творів. Вироблення навичок самостійного складання плану творчої роботи. Особливості мовно-літературного твору. Аналіз змістових, логічних, граматичних, лексичних, стилістичних, орфографічних та пунктуаційних помилок, допущених у творах.

Загальні положення про мову, мовлення і розвиток зв'язного мовлення. Значення й місце мовної та мовленнєвої змістових ліній у шкільному курсі української мови. Фронтальні та індивідуальні види контрольних робіт у 5-9 класах. Лінгводидактичні основи роботи над переказами, творами. Перевірка творчих робіт, їх оцінювання. Перевірка мовних знань і умінь. Методика написання есе, його види, структура, оцінювання.

Методична робота вчителя-словесника. Значення і форми методичної роботи. Шляхи і засоби підвищення кваліфікації вчителів. Робота методичних об'єднань.

Методика вивчення стилістики та культури мовлення. Методика вивчення практичної риторики. Завдання і зміст стилістики в шкільному курсі. Лінгвістичні основи методики стилістики. Психолого-педагогічні засади опрацювання стилістики. Стилiстичні вправи. Функціонально-емотивний аспект при написанні творчих робіт. Робота зі стилістичними помилками. Вивчення мовних стилів у шкільній програмі. Дидактичні основи вивчення стилістики. Формування основних стилістичних умінь і навичок на уроках мови. Форми роботи зі стилістики в середніх і старших класах. Стилiстичний аналіз тексту. Основні стилістичні помилки. Робота над їх виправленням.

Значення культури мовлення у шкільному курсі української мови. Взаємозв'язок культури мовлення з іншими розділами мови. Основні принципи, методи та прийоми вивчення культури мовлення у школі. Система вправ з культури мовлення. Найпоширеніші помилки в усному та писемному мовленні учнів та способи їх подолання.

Елементи основ практичної риторики в 5-9 класах. Знання елементів практичної риторики для забезпечення життєво важливих умінь і навичок. Уроки практичної риторики в старших класах, їх структура. Місце практичної риторики у шкільному курсі української мови. Загальна характеристика методів, прийомів і засобів навчання риторики. Риторичні жанри. Практичне значення риторики. Типи завдань із риторики (суперечка, аргументи й докази, мистецтво відповідати на питання). Основні вимоги до публічного виступу та промови. Робота над типовими помилками. Засоби мовного вираження. Метафора, метонімія, їхня роль у мовленні. Риторичні фігури.

Роль і місце позакласної роботи в системі навчання української мови. Форми і зміст позакласної роботи. Шкільний кабінет – осередок позакласної роботи. Позакласні та виховні години з української мови.

Позакласна та позашкільна робота з української мови. Мета позакласних занять з української мови:

- 1) підвищення інтересу учнів до мови як навчальної дисципліни, виховання в них любові до мови та її носіїв, народу;
- 2) поглиблення знань про мову, її зв'язки з мисленням, почуттям; зміцнення мовних умінь,

навичок, здобутих на уроках;

3) загальний мовний розвиток учнів. Значення позакласної роботи з мови.

Гурткова робота з мови (організація, планування, методика проведення). Мовний гурток.
Види мовних гуртків.

Кабінет української мови у школі. Роль кабінету, його обладнання. Зміст і форми роботи.

Шляхи та засоби удосконалення кваліфікації вчителя мови в умовах **Нової української школи**.

Факультатив з української мови. Мета та завдання факультативних занять. Програми факультативів з української мови.

Практика. Орфографія і український правопис. Ознайомлення із видами практики студентів-філологів. Навчальна: пропедевтична (ознайомлювальна) та навчально-педагогічна. Виробнича практика: переддипломна. Вимоги до проведення практики з української мови. Педагогічна практика і реалізація нової структури базової середньої освіти в аспекті реалізації концепції **Нової української школи** в 2022-2023 н.р.

Значення орфографії. Завдання вивчення орфографії в школі. Основні напрями в розвитку методики навчання орфографії (стислий критичний огляд). Граматичний напрям у методиці орфографії (К. Д. Ушинський, Л. А. Булаховський та ін.). Антиграматичний напрям (В. П. Шереметєвський, А. І. Томсон). Механічні «теорії» Лая і Меймана.

Загальні принципи навчання орфографії в школі. Свідомість навчання орфографії як основа методики мови. Знання, уміння і навички. Роль свідомості та автоматизму в процесі вивчення орфографії. Роль граматики, орфографічних правил, лексичного запасу. Роль зорових, слухових образів слів і мовномоторних (кінестезичних) відчуттів. Роль читання і каліграфії при вивченні орфографії. Послідовність, наступність і перспективність у навчанні орфографії в початкових та середніх класах. Зв'язок навчання орфографії з розвитком мови учнів.

Основні передумови навчання орфографії. Залежність навчання орфографії від характеру орфограм, етапів навчання і діалектних особливостей мови учнів.

Принципи українського правопису. Залежність методики викладання орфографії від фонетичної системи української мови, системи української графіки і принципів українського правопису.

Поєднання морфологічного і фонетичного принципів в українському правописі і значення цього для методики. Реалізація завдань нової редакції Українського правопису (Постанова Кабінету Міністрів України № 437 від 22.05.2019р.) на уроках української мови.

Основні шляхи навчання орфографії. Методи і прийоми. Орфографічний розбір, його види; списування (різні його варіанти з настановою на активізацію розумової діяльності учнів); запис вивченого напам'ять; орфографічні завдання; диктанти; коментоване письмо; робота із

словником, творчі роботи (переклади, перекази, твори) тощо. Наочність на уроках орфографії, види наочних посібників, способи їх використання.

Вправи з орфографії. Питання про систему орфографічних вправ і види робіт у навчанні орфографії. Види вправ з розвитку мови у зв'язку з вивченням орфографії.

Матеріал для занять з орфографії. Принципи добору матеріалу для уроків орфографії. Аналіз посібників з орфографії.

Аналіз причин орфографічних помилок. Потреба систематичного вивчення стану грамотності учнів. Попередження орфографічних помилок і прийоми їх виправлення, обліку, класифікації. Критерії і норми оцінок орфографічних навичок учнів. Робота над виправленими помилками. Особливості роботи з орфографії у школах з діалектним оточенням. Плани і зразки конспектів уроків з орфографії.

Методика навчання літератури як наука. Своєрідність методики навчання літератури як науки, її складові частини і витоки розвитку. Зв'язок методики навчання літератури з іншими науками. Українська література як навчальний предмет у школах України.

Учитель-словесник і його професійні якості. Основні критерії ефективності роботи вчителя літератури, його найважливіші якості і професійні вміння. Проблеми педагогічного спілкування учителя й учня на уроках літератури. Дослідницькі, конструкторські, організаторські, комунікативні уміння й навички вчителя.

Зміст і структура шкільного курсу української літератури. Структура змісту і принципи побудови навчальних програм та підручників з української літератури. Порівняльна характеристика навчальних програм.

Методи і форми навчання. Поняття про методи і прийоми навчання. Основні класифікації методів навчання літератури. Інтерактивне навчання.

Особливості сприймання художньої літератури. Основні етапи літературного розвитку школярів. Сприймання художньої літератури учнями молодшого і старшого шкільного віку. Характер сприймання мистецтва в роки ранньої юності.

Сучасний урок літератури. Специфіка та ефективність уроку літератури. Проблема типології уроків літератури. Структура уроку літератури. «Нестандартні» уроки літератури. Особливості уроків позакласного читання та літератури рідного краю. Планування роботи вчителя української літератури: календарно-тематичний та поурочний плани.

Вивчення біографії письменника. Принципи та джерела вивчення біографії письменника. Особливості вивчення біографічних відомостей в основній школі. Форми і методи вивчення біографії письменника в старшій школі.

Методика вивчення художнього твору твору. Основні етапи роботи над твором. Підготовка учнів до сприймання твору. Читання твору і його види. Принципи та шляхи аналізу художнього твору. Особливості вивчення творів різних родів та жанрів. Аналіз образу-персонажа. Специфіка вивчення фольклору.

Шкільне літературознавство. Опрацювання літературної критики. Засвоєння теоретико-літературних відомостей. Вивчення мови художнього твору та індивідуального стилю письменника.

Розвиток мовлення учнів на уроках літератури. Усне і писемне мовлення читачівучнів. Зміст і форми розвитку мовлення школярів. Учніські письмові роботи.

Наочність на уроках літератури. Види наочності.

Теорія і методика навчання історії

Історія як навчальний предмет.

Концептуальні засади змісту загальноосвітньої підготовки з історії.

Підручники та навчальні посібники з історії.

Дидактичні засади процесу навчання у загальноосвітньому закладі. Учителі та школярі як суб'єкти освітнього процесу.

Основні форми організації пізнавальної діяльності школярів.

Методи, технології та прийоми вивчення історії. Організація самостійної навчальної роботи школярів з вивчення історії.

Активізація пізнавальної діяльності школярів у ході вивчення історії.

Особливості уроку як основної форми організації навчання історії у сучасній школі.

Методичні вимоги до календарно-тематичного планування. Методичні вимоги до поурочного планування.

Методика проведення уроку вивчення нового навчального матеріалу.

Методика проведення уроку формування та вдосконалення умінь і навичок.

Методика проведення уроку закріплення та застосування знань, умінь і навичок.

Методика проведення уроку узагальнення та систематизації знань.

Методика проведення уроку контролю і корекції знань, умінь та навичок.

Методика проведення комбінованого уроку.

Методичні основи організації вивчення вибіркового курсу з історії.

Потенціал історії щодо формування ключових компетентностей. Методика формування хронологічної компетентності.

Методика формування просторової компетентності. Методика формування інформаційної компетентності. Методика формування логічної компетентності. Методика формування аксіологічної компетентності. Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів.

**Список рекомендованої літератури для підготовки
до складання фахового іспиту**

1. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови: навч.-мет. посібник .Київ : Генеза. 2005. 179 с.
2. Грибан Г. В., Кучерук О. Н. Практикум з методики викладання української мови. Київ : Кондор, 2003.159 с.
3. Горошкіна О. М. Теорія і практика навчання української мови в старших класах. X. Вид. група «Основа», 2012. 171 с. (Б-ка журн. «Вивчаємо українську мову та літературу». Вип.1 (98)).
4. Дороз В. Ф. Ларіна Т. Е. Сучасний урок (українська мова та література). Навчально-методичний посібник для студентів філологічних факультетів. Бердянськ : БДПУ, 2005. 84 с.
5. Дороз В. Ф. Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах : навч. пос. Київ : Центр учбової літератури, 2019.386с.
6. Пентилюк М. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. / М. І. Пентилюк, Т. Г. Онукевич. Київ : «Ленвіт», 2006. 134 с.
7. Кочан І. М., Захлюпана Н. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2005. 250 с.
8. Караман С. Методика навчання української мови в гімназії. Київ : Ленвіт, 2000. 272 с.
9. Караман С. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах : модульний курс : посібник для студентів пед.університетів та інститутів/колектив авторів М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с.
10. Методика викладання української мови в середніх освітніх закладах за ред. М. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2009. 400 с.
11. Наумчук М. М., Лушпинська Л. П. Словник-довідник основних термінів і понять з методики української мови: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон, 2003.
12. Лещенко Г. П. Українська словесність. Конспекти бінарних уроків. 5 клас : посібник для вчителя. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. 128 с.
13. Практикум з методики навчання української мови / колектив авторів за редакцією М. І.Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2003.302 с.
14. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах : модульний курс : посібник для студентів / кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2011. 366 с.

15. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / Кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.
16. Словник-довідник з української лінгводидактики : навчальний посібник за ред. М. І. Пентилюк, О. М. Горошкіна, Н. Єсаулова, О. Лук'янченко та ін.. Київ : Ленвіт, 2003. 149 с.
17. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців: монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.
18. Глазова О. П. Українська мова: підр. для 8 кл. загальноосвіт. навч. зак. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2016. 228с.
19. Заболотний О. В. Українська мова: (рівень стандарту) : підр. для 11-го кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Генеза, 2019. 240 с.
20. Електронні підручники. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/pidruchniki/elektronni-pidruchniki>.
21. Куцевол О. М. Методика викладання української літератури (креативноінноваційна стратегія) : навч. посіб. Київ : Освіта України, 2009. 464 с.
22. Наукові основи методики літератури : навч.-метод. посібник / за ред. проф. Н. Й. Волошиної. Київ : Ленвіт, 2002. 344 с.
23. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч. посібник для студентів вищих закладів освіти. Київ : Ленвіт, 2000. 384 с.
24. Пультер С. О., Лісовський А. М. Методика викладання української літератури в середній школі. Житомир : Полісся, 2000. 163 с.
25. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах: Навч. посіб. для студентів-філологів. Київ : Ленвіт, 2011.
26. Степанишин Б. І. Викладання української літератури в школі. Київ : Проза, 1995. 254 с.
27. Токмань Г. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. Київ : Міленіум, 2002. 318 с.
28. Токмань Г. Методика викладання української літератури в основній школі: екзистенціально-діалогічна концепція. Київ : Міленіум, 2012. 312 с.
29. Уліщенко В. В. Теорія і практика інтерсуб'єктного навчання української літератури в школі : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 398 с.
30. Шуляр В.І. Сучасний урок української літератури: монографія. Миколаїв : Гліон, 2014. 553 с.

Інформаційні ресурси

31. Методичні рекомендації щодо викладання української мови у 2021/2022 навчальному році
URL: <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-ukrayinskoyi-movy-u-2019-2020-navchalnomu-rotsi/>
32. Українська мова. 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>
33. Українська мова. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. 10-11-й клас. Рівень стандарту (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407)) // Дивослово. 2018. №7-8. С. 2-15. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.
34. Українська мова. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11-й клас. Профільний рівень (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407 // Дивослово. – 2018. №7-8. С. 32-60. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.
35. Терно С. О. Розвиток критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 275 с.
36. Мисан В. О. Писемні джерела на уроках історії: 5-11 класи : навчально-методичний посібник. Київ : Шк. Світ, 2009. 104 с.
37. Ігнатенко Н. Теорія та методика навчання історії в школі. Навчально-методичний посібник (за вимогами кредитно-трансферної системи). Тернопіль, 2014. 224 с.
38. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ : Генеза, 2009.

Орієнтовний перелік питань з методики навчання української мови / літератури / історії

1. Методи й прийоми навчання української мови.
2. Засоби навчання української мови
3. Урок як основна форма організації навчання.
4. Мета і зміст уроку: правильне співвідношення між теорією і практикою на уроці мови.
5. Проблеми типології уроків: загальнодидактична типологія і типи уроків з мови з урахуванням специфіки предмета. Типи уроків за метою проведення

6. Структура уроку мови, основні її компоненти. Методичні вимоги до окремих компонентів уроків різних типів.
7. Нестандартні уроки української мови (урок-семінар, конференція, урок творчості, бінарний урок, урок-рольова гра тощо).
8. Теоретико-методичні основи розвитку мовлення.
9. Позакласна робота вчителя-словесника
10. Методична робота вчителя-словесника
11. Аналіз художнього твору: шляхи аналізу «услід за автором»; пообразний шлях аналізу; проблемно-тематичний шлях аналізу; комбінований шлях аналізу.
12. Читання твору і його види.
13. Особливості аналізу ліричних творів у школі
14. Окресліть специфіку уроку літератури і вимоги до нього.
15. Особливості використання мультимедійних технологій на уроках літератури.
16. Гендерний підхід при вивченні української літератури.
17. Учитель-словесник і його професійні якості.
18. Теоретико-літературні поняття на уроках літератури.
19. Елементи компаративного аналізу на уроках літератури.
20. Методика вивчення літератури рідного краю.
21. Сучасні підходи до цілей та структури шкільних курсів історії.
22. Поняття про вміння в методиці навчання історії. Пізнавальні вміння. Навички пізнавальної діяльності здобуті в процесі вивчення історії.
23. Формування історичного світогляду шляхом розвитку критичного мислення. Розвиток вміння критичного аналізу й оцінки історичних джерел.
24. Складники історичної предметної компетентності. Умови формування предметної компетентності на уроці історії.
25. Проблема методів навчання історії. Дискусії щодо методів навчання історії серед науковців та методистів (історія та сучасність).
26. Основні характеристики підручника з історії. Критерії оцінки підручника.
27. Прийоми і засоби вивчення хронології.
28. Методика роботи з речовими пам'ятками, образною та умовно-графічною наочністю.
29. Картографічна наочність на уроках історії. Правила роботи з картою.
30. Підходи до класифікації уроку історії. Типи уроків історії.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Вступ до курсу історії України. Населення України в давній період

Предмет і завдання курсу історії України. Історична наука та її структура. Історія і сучасність. Предмет історії України. Джерела історії України з найдавнішого часу до кінця XVIII ст. Поняття про історичні джерела. Класифікація джерел вітчизняної історії.

Археологічна періодизація розвитку первісного суспільства. Епоха каменю (палеоліт, мезоліт, неоліт). Населення України в епоху мезоліту. Матеріальна і духовна культура населення України в епоху неоліту. Загальна характеристика епохи енеоліту. Трипільська культура.

Кіммерійці. Скіфи. Писемні та археологічні джерела з історії скіфів. Заняття скіфів. Сармати. Колонізація греками Північного Причорномор'я. Античний світ і його периферія.

Утворення, розквіт і розпад Руської держави

Становлення держави з центром у Києві. Перші київські князі. Розширення території держави. Повстання древлян. Заходи князів, спрямовані на централізацію держави. Реформи княгині Ольги.

Політика Володимира Великого. Утвердження князя на київському престолі. Завершення формування території держави. Зміцнення оборони Русі. Адміністративні перетворення. Релігійні реформи. Запровадження християнства. Значення християнства для розвитку Русі.

Розквіт Русі за правління Ярослава Мудрого. Династична війна початку XI ст. та її результати. Політика Ярослава Мудрого. Кодифікація права. Руська правда.

Русь у другій половині XI ст. Політичний заповіт Ярослава Мудрого. Тріумвірат Ярославовичів. Любецький з'їзд і його наслідки. Завершальний етап історії Руської імперії. Правління Володимира Мономаха і Мстислава Великого.

Галицько-Волинська держава в кінці XII – першій третині XIII ст.

Об'єднавча політика Романа Мстиславича та її наслідки. Відновлення Галицько-Волинської держави. Збирання Данилом і Васильком Романовичами батькової спадщини. Поширення влади Данила Романовича на Галицьку землю. Правління Данила Галицького.

Україна нового часу

Люблінська унія та її наслідки для України. Утворення реєстрового козацтва. Набори козаків на державну службу. Суперечлива політика уряду щодо козаків. Участь козаків у боротьбі з татарами і турками. Морські походи запорожців. Козацькі повстання кінця XVI – першої половини XVII ст.

Визвольна боротьба в 1648–1649 рр. Богдан Хмельницький. Битви на Жовтих Водах і під Корсунем. Розгортання всенародної визвольної боротьби. Битва під Пилявцями. Похід Богдана Хмельницького на Львів і Замостя. Битва під Зборовом. Зборівський договір. Визвольна боротьба в 1651–1653 рр. Битва під Берестечком. Білоцерківський мир. Битва під горою Батіг. Перехід козацької України під протекторат російського царя. «Переяславська рада». Українсько-російський договір

1654 р.

Доба Руїни. Гетьманування Івана Виговського і Юрія Хмельницького. Гадяцька угода та її наслідки. Битва під Конотопом. Проголошення гетьманом Петра Дорошенка. Андрусівське перемир'я. Розкол України на три гетьманати. Захоплення Поділля Туреччиною. Проголошення гетьманом Івана Самойловича і поширення його влади на частину Правобережної України.

Проголошення Івана Мазепи гетьманом України. Українсько-шведський союз 1708–1709 рр. Заходи Петра I по нейтралізації дій Івана Мазепи. Знищення Запорозької Січі. Полтавська битва та її наслідки для козацької України. Козацька політична еміграція. Пилип Орлик. Конституція 1710 р.

Гетьманування Кирила Розумовського (1750–1764). Проголошення Кирило Розумовського гетьманом України. Реформи гетьмана. Друга Малоросійська колегія.

Україна в першій половині XIX ст.

Соціально-економічне становище Наддніпрянщини. Занепад кріпосницьких та зародження ринкових відносин. Перші українські підприємці К.Яхненко і Ф.Симиренко.

Діяльність масонських лож в Україні. В. Лукашевич. Таємні дворянські організації. Декабристи.

Кирило-Мефодієвське братство, його члени і симпатички. Ідеї та документи братства.

Початки національного і політичного відродження Західної України. Роль греко-католицького духовенства в політичному і культурному житті краю. М. Шашкевич і діяльність «Руської трійці».

«Весна народів» у Галичині. «Головна руська рада» (1848-1851) і її відозва від 10.V. 1848 р. Скасування кріпацтва.

Україна в другій половині XIX ст.

Кримська війна 1854-1855 рр. і реакція на неї населення України. «Київська козащина». «Похід в Таврію по волю». Підготовка і проведення селянської реформи. Царський Маніфест і «Положення» від 19.II.1861 р. Скасування кріпацтва. Реформи 1860-х рр., їхній зміст і значення.

Політичне життя Наддніпрянщини. «Основа» і українська громада в Петербурзі. «Сповідь» В.Антоновича і зародження «хлопоманства». Початки громадівського руху в Україні. Валуєвський циркуляр 1863 р. та його наслідки. Відродження громадівського руху і початки українофільства. Емський указ 1876 р. і репресії проти українства.

Політичне життя Західної України. Москвофіли. Початки народовського руху. Виникнення «Просвіти».

Створення та діяльність українських політичних партій. Національне питання в програмах і політичній діяльності українських партій.

Україна в роки Першої світової війни

Причини, початок і характер першої світової війни. Україна в планах Німеччини і Австро-

Угорщини. Головні воєнні дії на території України. Створення та діяльність СБУ. Формування та бойовий шлях легіону УСС.

Україна в добу Української революції 1917-1921 рр.

Створення та діяльність Центральної Ради. Україна під час Лютневої революції. Створення Центральної Ради в Україні, її соціальна база і програма. Утворення Генерального Секретаріату. I та II Універсали Центральної Ради.

III Універсал Центральної Ради. Проголошення Української Народної Республіки (УНР). Створення більшовицького уряду в Харкові. Проголошення самостійної УНР (IV Універсал).

Гетьманський переворот. Павло Скоропадський. Гетьманський уряд: орієнтація і організація влади. Державне будівництво в Українській державі. Культурно-освітня діяльність гетьманського уряду.

Формування антигетьманської опозиції. Кінець гетьманщини і утворення уряду Директорії. Трудовий конгрес у Києві. Директорія: здобуття влади, державно-політичний курс.

Наступ радянських військ на Україну. Соціально-економічні перетворення Директорії. Зовнішня політика Директорії УНР. Варшавська угода 1920 р. Польсько-радянська війна і Україна.

Посилення національно-визвольного руху в західноукраїнських землях. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Політичні та економічні перетворення в Західній Україні. Взаємовідносини УНР та ЗУНР. Акт злуки. Є.Петрушевич.

Боротьба ЗУНР проти польської експансії. Українська Галицька Армія (УГА).

Радянська модернізація. Індустріалізація України

Індустріалізація: мета, методи, соціально-економічні наслідки. Внесок України в індустріалізацію республік СРСР. Роль і місце України в союзному промисловому комплексі. Форсована індустріалізація: мета, планування, методи проведення. Перші п'ятирічки і Україна. Масова колективізація. Хлібозаготівельна криза 1928-1929 рр. Депортації селянства України за межі республіки. Голодомор 1932-1933 рр.: причини і наслідки.

Західноукраїнські землі в 1920-1930 – ті роки

Геополітичне становище Західної України на початку 20-х років. Українські землі в складі Польщі, Румунії, Чехословаччини. Створення та діяльність Української Військової Організації та Організації Українських Націоналістів. Пацифікація.

Створення Карпатської Січі. Мюнхенська змова і Закарпатська Україна. Проголошення Карпатської України. А. Волошин – президент Карпатської України. Окупація Закарпатської України Угорщиною.

Тема. Україна в роки німецько-радянської війни

Пакт Молотова-Ріббентропа і доля західноукраїнських земель. Українські землі під час

вересневої кампанії 1939 року, інкорпорація та радянізація Західної України.

Стратегічна оборона і її провал на території України. Масові евакуації, знищення або вивезення матеріальних цінностей з України на Схід. Відступ Червоної Армії з території України.

Адміністративний поділ України в роки окупації Німеччиною та її союзниками. Різниця в окупаційному режимі в різних частинах України. Проблема оstarбайтерів. Знищення гітлерівцями цивільного населення і військовополонених. Голокост на території України.

Спроба відновлення самостійності України 30 червня 1941 р. Похідні групи ОУН і їхня діяльність. Німецькі репресії проти самостійницького руху. Перехід до боротьби ОУН з гітлерівцями. Рух Т.Бульби-Боровця. Формування бандерівської УПА. Роль УПА у боротьбі з німецьким окупаційним режимом. Боротьба УПА проти радянської влади в 1944-1945 рр.

Визволення України від гітлерівців. Підсумки Другої світової війни для України.

Україна у повоєнне десятиліття

Збройна боротьба ОУН і УПА проти радянської влади в нових умовах після завершення Другої світової війни. Масові депортації населення Західної України. Тактика радянських органів держбезпеки у боротьбі з українським визвольним рухом. Загибель керівника підпілля Р.Шухевича (1950 р.). Знищення залишків українського підпілля (1954-1960 рр.). Боротьба українських націоналістів у радянських таборах системи ГУЛАГу.

Крах режиму особистої влади після смерті Сталіна, боротьба за владу між найближчим оточенням покійного диктатора. Україна в епоху суспільно-політичної «відлиги» (1956-1964 рр.). Курс на демократизацію радянського суспільства, XX з їзд КПРС та його вплив на суспільно-політичне життя в Україні. Критика культу особи Сталіна.

Суспільно-політичне та культурне життя в Україні в період «застою» та «перебудови»

Особливості перебігу суспільно-політичного життя в Україні. Епоха П.Шелеста, його усунення від влади і заміна В.Щербицьким. Особливості культурного життя в УРСР.

Українська РСР в період керівництва КПУ В.Щербицького. Наступ реакціонерів на залишки ліберальних свобод. Репресії проти інакомислячих. Курс на нівеляцію національних відмінностей громадян СРСР і створення «нової історичної спільності – радянського народу».

М. Горбачов і проголошення курсу на «перебудову» та «демократизацію» суспільства. Основні завдання та етапи «перебудови». Спроби В.Щербицького перетворити УРСР на «заповідник застою». Роль Чорнобильської катастрофи у активізації громадського життя в Україні. Курс на «прискорення». Спроби радикальної економічної реформи 1987-1989 рр. та її провал. Антиалкогольна кампанія М. Горбачова та її наслідки.

Загострення економічних, екологічних і суспільно-політичних проблем. Усунення від влади В.Щербицького. В. Івашко – новий лідер української компартії. Невдалі намагання лібералізувати життя КПУ.

Україна на шляху до незалежності

Формування багатопартійного суспільства. Формування НРУ й інших українських політичних організацій та партій. Молодіжний рух. Закон «Про мови в УРСР» і надання українській мові статусу державної. Декларація про державний суверенітет УРСР. Студентська «революція на граніті». Путч в Москві і його вплив на розвиток подій в Україні. Проголошення Акту про державну незалежність.

Суспільно-політичне життя України в умовах державної незалежності

Референдум 1 грудня 1991 р., вибори Президента України. Остаточний розпад СРСР, Біловезькі угоди, створення Співдружності Незалежних Держав. Леонід Кравчук. Президентські вибори 1994 р. Акція «Україна без Кучми».

Президентські вибори та Помаранчева революція

Вибори Президента 2004 р., «Помаранчева революція». Виборчі технології. Обрання Президентом В. Ющенка. Майдан. Політична і економічна ситуація в країні у 2005-2010 рр.

Революція Гідності

Причини та передумови Революції Гідності. Суть режиму Януковича. Асоціація України з Європейським Союзом. Акція студентів. Євромайдан. Мирний опір громадян. Силовий розгін 30 листопада. Масові протести 1 грудня. Всеукраїнське народне віче. «Диктаторські закони 16 січня». «Небесна Сотня». Кінець режиму Януковича. Відновлення руху України до Європи.

Сучасна Україна

Анексія Криму Російською федерацією. Незаконний референдум в Криму. Агресія Росії проти України. В.о. Президента О. Турчинов. Початок Антитерористичної операції (АТО). Гібридна війна на Сході України. Російська пропаганда. Проблема біженців та тимчасово переміщених осіб.

Президентські вибори 25 травня 2014 р. Президент Петро Порошенко. Проведення реформ. Надання Томосу Православній Церкві України. Нові тенденції в культурному житті України.

Вибори Президента. Володимир Зеленський. Пандемія. Карантинний режим. Локдаун. Падіння економіки і соціального рівня населення.

Міжнародна політика України в умовах Російської агресії. Російсько-українська війна.

Список рекомендованої літератури для підготовки до складання фахового іспиту

Бойко О. Д. Історія України : підручник. 7-ме вид. Київ, 2018.

Історія України (з найдавніших часів до початку ХХ століття) : навч. посібн. для студ. гуман. ф-тів вищ. навч. закл. / В. М. Литвин та ін.. Київ, 2012.

Історія України : хрестоматія / упор. В. М. Литвин. Київ, 2013.

Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. 2-е вид, перероблене та розшир. Київ, 2005.

Баран В. К. Україна в умовах системної кризи (1946 – 1980-і рр.). Київ : Вид. дім «Альтернативи», 199. 304 с.

Васюта І. К. Політична історія Західної України (1918 – 1939) / І. К. Васюта, С. В. Кульчицький. Львів: Каменяр, 2006. 335 с.

Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації ХІХ-ХХ століття. Київ, 2019.

Лазарович М.В. Історія України : навч. посіб. / М. В. Лазарович. 2-ге вид., виправл. і доповн. Київ : Знання, 2011. 686 с.

Скакальська І. Практикум з історії України модерної епохи (ХІХ-ХХІ ст.). Кременець: ВЦ КОГПІ ім. Тараса Шевченка, 2020. 156 с.

Плохій С. Брама Європи. Харків, 2018.

Бажан О.Г. Історія України: навчальний посібник Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008.

Інформаційні ресурси

Бібліотека Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка

Бібліотека Кременецького краєзнавчого музею

Вебсайт «Ізборник»: <http://izbornyk.org.ua>

Вебсайт Інституту історії України НАН України: <http://history.org.ua/uk>

Вебсайт Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України: <http://archeos.org.ua>

Вебсайт Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua>

Вебсайт Співки археологів України: <http://www.vgosau.kiev.ua>

Вебсайт «Українського історичного журналу»: <http://uhj.history.org.ua/uk/home>

Електронна бібліотека «Діаспоріана»: <http://diasporiana.org.ua>

Електронна бібліотека «Чтиво»: <http://www.chtyvo.org.ua>

Онлайн-енциклопедія «Вікіпедія»: <https://uk.wikipedia.org>

Орієнтовний перелік питань з історії України

1. Загальна характеристика епохи енеоліту. Трипільська культура.
2. Кіммерійці. Скіфи. Сармати.
3. Антична цивілізація в Північному Причорномор'ї.

4. Утворення і розквіт Руської держави.
5. Галицько-Волинська держава.
6. Господарство і суспільний устрій домонгольської Русі.
7. Культура домонгольської Русі.
8. Україна в середині XIII – першій половині XIV ст.
9. Політичне становище України на початку нової доби (1569–1648).
10. Перетворення запорозького козацтва в провідну верству українського суспільства.
11. Релігійне життя України на початку нової доби.
12. Визвольна війна українського народу середини XVII ст.
13. Гетьманування Івана Мазепи.
14. Ліквідація російським царизмом автономії України.
15. Правобережжя і Західна Україна наприкінці XVII та у XVIII ст.
16. Вплив Французької революції 1789 р. на ідейний клімат Центрально-Східної Європи. Місія В. Капніста до Пруссії. Діяльність масонських лож.
17. Кирило-Мефодієвське братство, його члени і симпатички. Ідеї та документи братства.
18. Ідейні передумови революції 1848 р. Австрійська Конституція. Скасування кріпацтва.
19. Реформи 60-70-х роках XIX ст. в Російській імперії.
20. Трагедія українського народу в роки Першої світової війни.
21. Українська національно-демократична революція 1917-1921 рр.
22. Україна в 1920-1930-х рр.
23. Культурне будівництво в 1920-1930-х рр. «Розстріляне відродження».
24. Україна в роки Другої світової війни. Рух Опору на окупованій німцями території України.
25. Україна в повоєнний період (1945- середина 1950-х рр.).
26. Україна в умовах десталінізації.
27. Україна в умовах «перебудови» 1985-1991 рр. Чорнобильська трагедія 1986 р.
28. Проголошення незалежності України. Конституційний процес.
29. «Небесна Сотня». Кінець режиму Януковича. Відновлення руху України до Європи.
30. Російсько-українська війна (2014-2022 рр.)